

Gränsgångaren, den frivillige och helhetsmakaren

Nätverk, partnerskap, governance. Kärt barn har som det sägs många namn. Dessa olika termer som just nu är i ropet både i politik, förvaltning och samhällsforskning har i den kommunala kontexten kommit att stå för vad som uppfattats som det moderna (eller kanske till och med det postmoderna) sättet att åstadkomma samordnad handling. Det ligger påstås det en faktisk förändring bakom intresset för dessa till varandra nära relaterade begrepp. Om man vill förenkla kan man hävda att kommunerna har två större sjok av uppgifter: Dels har kommunerna ansvaret för tillhandahållandet av välfärdsstatens serviceutbud till medborgarna; dels har kommunerna ett ansvar för ortens, platsens, utveckling. I det första avseendet – servicekommunen – har 1990-talets och det tidiga 2000-talets utveckling inneburit en organisatorisk fragmentering. Allt större del av tjänsteutbudet produceras av organisationer utanför den kommunala förvaltningen: föreningar och kooperativ, entreprenörer och företag. Även inom den traditionella kommunala förvaltningen betonas olika enheters självständighet. Tjänstevägen har ersatts av "armlängds avstånd." Men fortfarande har kommunen ansvaret för medborgarnas välfärd. Att utöva detta i den fragmenterade nätverksorganisationen har ibland setts som en "orkestrerande" uppgift. Inom utvecklingspolitiken betonas nätverksperspektivet. Tillväxt och utveckling kan inte beslutas och kommenderas fram. Det krävs medverkan av flera parter – flera utanför den offentliga sektorn.

De enskilda aktörernas roll står i fokus för Inga Michaeli från Dalarnas forskningsråd när hon diskuterar Agenda 21 som en ny social styrform. Michaeli ser Agenda 21-arbetet som ett exempel på en bredare klass av fenomen till vilka också hör EU:s strukturfonder, länens tillväxtavtal, landsbygdsutvecklingsprojekt och så vidare. De nya styrformerna innebär att det konkreta vardagslivet med nätverk av engagerade människor kopplas med det offentliga – staten, kommunen, marknaden – ordnat av formella regler. Relationen analyseras med Habermas teori om

"livsvärld" och "system". I den nya styrform, som Agenda 21 blir ett fall av, koppas livsvärlden och systemvärlden. Med hjälp av fallstudier från kommunerna beskrivs och analyseras detta världarnas möte. Gränsgångaren blir viktig i mötet. Hur hanterar gränsgångaren brytningen mellan livsvärld och system? Dessa är centrala frågor som Michaeli försöker ge svar på i sin artikel.

Den andra uppsatsen i denna utgåva behandlar hanteringen av kollektiva nyttigheter. Uppsatsen tar sin utgångspunkt i central teoribildning inom samhällsvetenskapen som problematiserar möjligheter till en effektiv användning av kollektiva nyttigheter och allmän egendom. Huvudfrågor är hur system för styrning och tillhandahållande av tillgångarna ska utformas för att undvika att tillgångarna över tiden överutnyttjas och hur enskilda individer ska motiveras att delta och agera långsiktigt ändamålsenligt. Ett viktigt begrepp i sammanhanget är frivillighet. Empiriska studier inom detta forskningsområde är av stort värde. I *Varför dra sitt strå till stacken* analyseras motiv för lantbrukares villighet att delta i ett kommunalt våtmarksanläggningsprojekt. Projektets framgång avgörs av lantbrukarnas inställning och för att kunna formulera relevanta strategier är ökade kunskaper om motiv för deltagande väsentliga. Analysen visar att finansiella överväganden spelar roll för villigheten att delta men även uppfattningar om kollektiv och privat miljönytta har stor betydelse. I vilken utsträckning är avhängigt, menar författaren Tore Söderqvist verksam vid Beijerinstitutet för ekologisk ekonomi vid Kungliga Vetenskapsakademien, vilken kunskap den enskilde individen har om samband i naturen och om miljöfrågor.

Nätverkspolitiken väcker frågor. En sådan är frågan om exklusivitet och inklusivitet. Vem är det som får vara med i nätverken och vem ställs utanför? En annan fråga handlar om det demokratiska ansvaret? Vem ska hållas ansvarig, hur ska man sprida information som gör ansvarsutkrävandet möjligt och på vilket sätt ska ansvar krävas ut? En tredje fråga är vilken roll den kommunala ledaren får i orkestrerandet av nätverken. Det är denna fråga som Helle Sundgaard Andersen från Roskilde Universitetscenter adresserar i sin artikel i detta nummer av *Kommunal Ekonomi och Politik*. Hur ser den kommunala ledarroll ut som är annorlunda än "den neutrale ämbetsmannen" eller "den verksamhetsorienterade förvaltare"? "Helhetsmakaren" kallar Andersen den nya ledarroll, som hon skisserar de centrala dragen för.

Med dessa inledande rader hälsar vi välkomna till en ny årgång av *kommunal ekonomi och politik*. Det finns idag en mycket stort inflöde av uppsatser till redaktionen och goda förutsättningar för redovisning av viktiga forskningsresultat.

Björn Brorström och Henry Bäck
Redaktörer